

ПОЕТИКА ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ ХРИСТИНИ КЕРИТИ

Анотація. У статті розглядаються мотиви і стильові особливості пейзажної лірики Христини Керити. Особлива увага приділяється символіці кольорів, звуків, солярним образам.

Ключові слова: пейзаж, природа, образ, метафора, персоніфікація, символика, колір, малюнок, тон, рослинний світ.

Ключевые слова: пейзаж, природа, образ, метафора, персонификация, символика, цвет, звукозапись, рисунок, тон, растительный мир.

Summary. The article deals with the style motives peculiarities of landscape lyrics of Krystyna Keryta special attention is paid to the colour, sound, solo images symbolics
Key words: landscape, nature, image, metaphor, personification, symbol, colour, soundrecording, drawing, tone, vegetative world.

Лірика Христини Керити настояна на багатих цілющих джерелах історії і краси Карпат. Вони органічна частина художнього простору її поетичного світу, порятунком від земних буднів і самотності. Христина Керита сприймає світ крізь призму любові до Карпат, вони для поетки символ краси і вільного духу, «світлооккий дім», та вісь, навколо якого обертається уся її творчість, її поетизує з особливою душевною теплотою. Вона запрошує у Карпати, коли «меде літо» і сумніють карі очі соняхів, напитися світанкової водиці, послухати довірливу лісову тишу і навесні, коли «На полонинах царює сніг», «вітри – опришки у пусті кошари на ніч загаяють білорунні хмари» («У міжгір'ї»).

Карпати ваблять Христину Кериту своєю незвичайністю, таємничістю і казковістю. Природа в її ліриці здебільшого нерукотворна, первісна. Погляд на природу у неї захоплено-романтичний або спокійно-зосереджений, ніжно-мрійливий, сповнений радістю відкриття живого світу. Їй близька лірика Б.-І. Антонича, В. Свідзинського, Ліни Костенко. Духовно-естетичні орієнтації Христини Керити мають багато спільного з їх лірикою. Природу вона змальовує як імпресіоніст.

У Христини Керити своя образно-асоціативна лабораторія. Серед експериментальних засобів вона найчастіше використовує метафору, яка є тим будівельним матеріалом, що творить дивовижний поетичний світ. Метафора – засіб художнього світовідчуття, форма розгортання ідеї, спосіб мислення. Поетка любить спостерігати народження нового дня, коли з місяцевого чола «злітають сні прозорим видовом» («На зміну»), зорі розчиняються «у голубому світанковому розкриллі» («Під небесами лісу»), ранок пахне медовим туманом, а ранішній білий світ нагадує немовля («Пропахли медами ранкові тумани»). Ранок – символ пробудження, розвитку, розквіту.

У ліриці Христини Керити виразний колористично-живописний струмінь. Колір у її творах – виразник душевних, психологічних, емоційних станів. У її ліриці домінують світлі ніжні тони. Народжений день у її віршах має здебільшого голубий колір, ранок торкається таємничого храму душі «пальчиком голубим» («Отак і живу»). Зорі зникають «В голубім розкриллі світанковім»

(«Жмуток світла скаламутив ніч»). Голубий колір має рання літня тиша, освітлена сонцем («Коли смерека струни вечорові»), обрій горить великими голубими квітками («Тисяча друга ніч»), голубою здається Христині Кериті дорога кохання («Щось демонічне є в тобі»). Голубий колір, який асоціюється з небом і водою, віщує надію, а синій нерідко сповнений тривогою. Синій колір має осіннє небо («Неначе в темряві середньовіччя»), грозові краплі («Учора вперше вдарила гроза»), вечір («Хлібороби»), встає вода («У ботанічному саду»), невідомі дороги («Час забув про моє існування»). «Синяві ранки» пахнуть аквареллю. В будинку – музеї Лесі Українки синява ранкова тремтить на віях коханого («Я поруч тебе в шепоті травинім»). «Темінь щось вимальовує синім чарівним квачиком» («Дивними вечорами»). Карпати здаються їй синьою квіткою «в розсипах роси» («Краю мій, зелений мій Почаїв»). Сповнена передчуттям тривоги, вода стає «синім тягучим згустком». Холодні дощі нагадують сині стріли («Гримотили громи»). Таємничі сині тіні бродять по саду («Тисяча друга ніч»).

Рідше відкористовує поетка блакитний колір. Блакитним бачиться їй рік, зігрітий коханням. Взимку вранці все блакитне («Зимова казка»).

У палітрі кольорів Христини Керити – прозорий, ясний та білий. Прозорі – біла тиша («Дивні в горах наші зими»), ранішня роса («Подорожник»), сльоза («Настроєве»), щасливі сні («На зміну»), душа, опромінена радістю, «прозоріє дзвінка, мов кришталь» («Прозорішають води»). «Сосни у білі світання зорі несуть на раменах» («Сосни у білі світання»). Білі крила у пісні («Остання пісня Віктора Хари»), білий вранішній світ («Пропахли медами ранкові тумани»). Цвітуть білим цвітом стіни лікарні, де відвойовують від смерті життя.

Христина Керита використовує світлий колір. Світлий від щастя день («Такий мені близький ти і далекий»), дім, у якому панує щастя («Пливають сніги. Зима. І морозець»), світла душа доброї бабусі Марії, яка відійшла за межу життя («У обіймах колише пустку»), і дівочі сні («На межі весни і літа»). Світла печаль берізки, що згадує колишню славу опришків («Стоять берізки світлі і печальні»). Світлі сльози Лесі Українки, що оплакує смертельно хворого Мержинського

(“Одержима”). Світла щаслива ніч (“Йшов до обриву день”), світлі оченята дитини (“Колообіг”). Світлий колір – символ моральної і духовної чистоти.

Сивий – колір печалі. Сивим є смуток (“Біла тину жоржина боса”, “Журонька сива”, “Як земля заколише, зігріє мене”), осінній дощ (“А у вікні маленький кусень світу”), дощовий небокрай і старі мамині кросна (“Гримотили громи”), сиві чола від прожитих літ (“Як ружа паленіла молода”), плечі батьківської хати під час дощу (“Відговорило, відсміялось”). Сіра жорстока юрба, не здатна збагнути високого почуття героїв поеми “Тисяча друга ніч”.

Сивина може бути й квітучою. Цвіте сивина у молодій на золотім весіллі (“Як ружа паленіла молода”).

Рідше у ліриці Христини Керити – червоний колір. Є охриста осінь (“Бродять в кадубах вина ігристі”). Восени “вдягають черлене... молоді...гіллясті клени” (“Вмовкніть на хвилю, вухаті антени”). Вишні нагадують поетці молодичь у почервонених хустках (“Знайома хата. Тин. Дерева”). Після шаленої грози “Ліси співають голосом багрянцю (“Забуто дике шаленство грози”). Червоним кольором вибухає кохання (“Одержима”), червоно догорає обрив у передчутті розлуки (“Колообіг”), хвилина чи вічність без коханого скочується палючим колесом червоним” (“Скотилась вічність чи хвилина”). Рідше з’являється у ліриці Христини смарагдовий і бузковий кольори. Смарагдові долини, зелень, намет дуба (“Благословенна тиша хаші”), бузкові коні, що пасуться у куцах (“Коли промінчик днини розтає”).

У збірці “На руїнах храму” часто з’являється чорний колір: чорні круки, чорне вороння, чорні хмари (“Остання гроза”). Чорними здаються Христині Кериті душі невдячних нащадків, які зруйнували храми духовності (“На руїнах храму”). Від болю чорніють літа (“Я не знаю, чи там, у твоїх невмолимих світах...”). У самотні ночі – темні небеса (“Я вже давно не бралась за перо”). “Крізь темін” пробивається “тиха луна” голосу коханого. Чорний колір символізує у ліриці Христини Керити біль, розлуку, тугу, тривогу, таємничість. Чорні тіні на похороні Лорки (“Над криницею Лорки”). Чорніють від німотного болю уста баби Ганни (“Журба”). Зчорнілі віти припадають до світлої шибки самотньої хати (“З минулого”).

Для кожного пейзажного малюнка Христина Керита вміє знайти промовисті деталі, вона володіє даром поетичного живописання. Обожнюючи природу, поетка відкриває її дивосвіт, оперуючи простими словами, легким розкутим стилем. У її віршах день, натовившись, дійшов до обриву, приліг у столочених травах, а ніч чорним кужелем примостилась на теплій ріллі, на дочасно спелелі трави вийшов рудий місяць (“Йшов до обриву день та й приліг у столочених травах”).

Є у Христини Керити неперевершені акварельні малюнки вечірньої пори. Вечір змиває “кольори строкати”, з’являються напівтони, настає тиша, яку час від часу будять цвіркунки і музика зоряних клавирів (“Сутінки”). А скільки таємниць зберігає у собі вечірнє небо, “дивом заволочене”, що “гуде, як старий тулумбас”, коли волів “виганяє на зоряну пашу Звиклий до ночі пастух Волопас” (“В сузір’ї Волопаса”).

Пейзажі вечірньої пори здебільшого умиротворені, сумовиті, з пастельними кольорами. Іноді вони мажорно озвучені, барвисті, як у вірші “Коли промінчик днини розтає”. Тут старі “дуби співають про Чугайстра”, “Дзвенять підкови росяним клинцем”, “жовточубий майстер ... по зорі деревам розтає”, одинокий головатий сонях “До шибки тулить росяне лице”, “гномики, не більші за грибочки, Сидять собі рядочком біля хати”. Як бачимо, Христина Керита надзвичайно винахідлива у пошуках виражальних форм. Так може бачити природу людина з багатою фантазією, романтично захоплена навколишнім світом. Персоніфікуючи, олюднюючи природу, вона ніби зростається з нею, стає її елементом. “Я вже – тополі золотий листок, що до твоєї тулиться долоні”, – зізнається лірична героїня у вірші “Забуто дике шаленство грози”.

У ліриці Христини Керити часто спостерігаємо образ ночі. Як інші пори дня, вона по-своєму казкова, олюднена. Ось село розметало у сні рукивулиці, як дитя, що набігалось за день, і думно поклато голову на коліна кучерявій горі. Гора одганяє тривогу од личка і співає, як мати, колискову (“Село моє заснуло”). “Сон, запнувши нам вікна ніччю, П’є узвари, на казці настояні”. На опліччі хати “Розцвітають предивні півонії, Появляється фея розкішна в супроводі маленьких гномів”. У цьому казковому, дивовижному світі так хочеться бачити поруч близьку людину (“Сон, запнувши нам вікна ніччю”). Ніч після натруженого дня здається світлою, веселою, сповненою радістю (“Йшов до обриву день та й приліг у столочених травах”).

Природа у віршах Христини Керити не статична, вона у постійному русі, у змінах, у розвитку, творенні, які знакують плин часу. Рух, розвиток у ліриці авторки символізують птахи, крила, вітер. Мати “од вітру крила просить”, щоб “глянути на той полин, де син поліг у згаслі роси” (“Материнське чекання”). Лірична героїня Христини Керити почуває себе тугокрилим птахом (“Час забув про моє існування”).

Улюблені птахи Христини Керити журавлі, лелеку і лебеді: Журавлі “відносять на крилах тепле літо” (“Колишуть клени визрілі світанки”), полощуть небо на світанку (“Світанок”), їх пригортає натружена земля (“Голосять понад світом журавлі”). Днина летить білим лебедам (“Білим лебедем летіла днина”), закохана лірична героїня поетки лебедем літає, лебедем пливе” (“Вийди, зупинись”). Руки закоханих – крила голубині. Окриле-

на щаслива душа. Лірична героїня Христини Керити, що втратила коханого – птах з одним крилом (“За мить одну розсипався наш дім”).

Вітер у поезії авторки – теплий, добрий, легкий, співчутливий. Він оплакує вмираючий сад (“Прощання”), тужливим голосом заспокоює її ліричну душу, що все минеться і забудеться (“На цьому світі ми уже не вперше”).

Часто використовує Христина Керита образ плавби. Пливе лебедем радість (“Вийди, зупинись”). Пливають у білявих шапках акації у старенькому вікні (“Старе вікно”), пливе журба “у розквітглих жоржинах” самотньої баби Ганни (“Журба”). Пливе у пошуках ліжечка втомлене сонце (“Колообіг”). Запливає у долоні коханого дівчина (“Ти вертаєш з доріг”). Пливають за водою думи (“Коли ніч розкидає”), спливає чеканням літо (“А у вікні маленький кусень літа”), пливе хатинка в кольорах по груди (“Так мріялось”). Пливають стіни кімнати, зникаючи від тонкого поруху теміні, яка “щось вимальовує синім квачиком” (“Дивними вечорами”). Сад, відцвівши, пливе у далеч без весла” (“Сад”). Пливають чужі обличчя, некошені луки (“О, скільки літ до тебе я йшла”).

Народження світу і оновлення природи поетка пов’язує з образом весни. Весняний колір Христина Керита вважає кольором життя. Тому їй закономірні у її “Травневому поверненні” образи зеленого лошати, зеленої пісні, яка вчувається у клекогі дощу, майбутнього рясного зеленого жита, розплетених трав і зелених верб, які виграють весільну, коли “весна танцює з березнем заручини”.

Весна окрилює новими сподіваннями. Природна поява у весняному циклі Христини Керити й образу птаха, що летить назустріч травню молодому, несучи в серці молоду жагу (“Вчувалась пісня в клекогі дощу”), юної слабенької верби, що “вибігає на дорогу боса і перехожим котики підносить” (“У жменях саду ще біліє сніг”). Весна пробуджує в поетки піднесений святковий настрій по вінця сповнює душу “передчуттям великого й святого”. Цьому настрою відповідає бадьорий ритм і урочисті інтонації віршів.

У ліриці Христини Керити кожна пора року має свій колір і навіть запах. Щаслива літня днина асоціюється у неї з білим лебедем, веселим сміхом дитини (“Білим лебедем летіла днина”), чи джбаном з пахучою водою (“Був день, як джбан з пахучою водою”). До речі, у ранній ліриці Христина Керита часто використовує слова “радість”, “весело”, “сміх”, “свято”. Весело сміється дитина в обіймах матері (“Білим лебедем летіла днина”), радість б’ється птахою у скроні в операційній, де людину повертають до життя. Коли хлібороб приносить з собою свіжість поля, у хаті сіється радість (“Хлібороб”). Всміхається викупана рання зоря (“Травневе повернення”). Світ робиться святковим, коли випадає щастя віднайти себе у серці коханого (“А ніч була жагуча і казка”).

Співають дуби про Чугайстра (“Коли промінчик днини розтає”), співають дерева, які-

ми диригує вітер (“Гудуть дерева хриплим кором”), співає гора під смичком буйночубого вітру (“Під небесами лісу”). “Дзвенять настроєні у просинь // Павутинки і верби на ставу” (“Вже у літа вигоріли коси”). Виграють дзвінко горіхи (“Ніч підперла нашу стріху”), “червень грає стоголосо” (“На межі весни і літа”).

Скрип у ліриці Христини Керити майже завжди пов’язаний із смутком. Скриплять у покинутій хаті двері (“Колихала в обіймах пустку”), скриплять тужливо ясени восени (“Таке гаряче листя восени), скрипить старе вікно (“Старе вікно”). Шум, шепіт супроводжує здебільшого інтимні переживання. Шепоче річка (“Під небесами лісу”), трави (“Я почув тебе в шепоті травинім”).

Образний світ чи світотвір Христини Керити випромінює таке дивне світло, що мимоволі проймається ним, захоплюється фантазією, народженою язичницьким захопленням і любов’ю до природи. Починається гроза з громом і блискавкою. Цей стан природи постає у асоціативно-розкутій казковій формі, у багатстві моторно-зорових і слухових образів.

*Проїхав грім старенькою кареткою,
Поляскав блискавицею на став,
А вже хтось височенний трафареткою
На небі жовті айстри малював.*

(“Проїхав грім старенькою кареткою”) [6, 58].

Тут що не образ – то щедра метафорична знахідка. Літня гроза оленятком у гори побігла” (“Під небесами лісу”).

Цікавий малюнок прохолодного літнього дня. Поетка своєрідно освічує його і озвучує:

*Гримотіли громи,
наче мамині сиві кросна,
Непокірно і лунко
рвались ниті тугих блискавиць
 (“Гримотіли громи”) [3, 15].*

Дощі нагадують Христині Кериті то голубих лошат (“Сон у чужому місті”), то диких злих ловців, що беруть “літо в облогу градом синіх холодних стріл”, вони журяться, виливаючи старі жалі (“Знову дощ під вікнами журиться”). Дощинки поетка порівнює з потерчатами, які стрибають з вербових віт (“Зачастили дощі у гості”). Навесні затяжні дощі “уперті і рясні”, одну мелодію торочать (“У жменях саду ще біліє сніг”). Кожна метафора Христини Керити відзначається життєвою і художньою достовірністю.

Умовно-асоціативна образність, предметно зорова пластична конкретика увиразнює картину, робить рельєфнішою і водночас казковою. Візьмім для прикладу поетично-драматичний малюнок грози:

*Злодійкувато уночі
Гроза долину молотила,
І вістря блискавок тупила
В ріллі похилому плечі.
І реготала, веселилась
І бавилася досхочу,
А вранці на вербу схилилась,*

Та й затремтіла од плачу
("Злодійкувато уночі") [3, 33].

Така ж весела, цікаво озвучена мелодія грози у диптиху "Спекота". Дощ приходить тихенько, а згодом лопотить, стукає у причинене віконечко. Раптом з'являється нечеканий, незваний грім:

*В чортівський бубон свій як загримить,
Підстрибнув дощ і вдарив каблукми –
Навприсядки як не задріботить,
Підскоком, боком, з виляском грайливим
Танцюй, гори, аж чоботи пали!
Зірвалися тонкі циганки-сливи
І теж в шаленім колі попливли.
Регоче бубон і себе лиш чує.* [5, 16].

Вдалі ритми, моторні деталі творять яскраву картину танцюючого дощу. Дощі бувають холодними і сумними, коли не зігріті коханням ("Там холодно і там ідуть дощі") і галасливими, дзвінками, коли приходять до затишної оселі. Вони символ оновлення і очищення природи та душі. Живильна волога дощу повертає до життя старих камінних левів, знімає втому з міста, вмиває його обличчя ("Дощ в Ужгороді"), несе струмки до всохлого корча ("Зачастили дощі у гості"). Дощу чекають як дання лозяні коси, без нього гірчить вода у колодязі і задихається розквітла гречка "В чеканні молитовному грози // На грунь видибують старенькі сосни" ("Спекота", 107).

Грім то буркоче, немов кошлатий звір ("Сивіють ще далеко оболонки"), то усміхається, даруючи грозі "Диво-веселки мальовану дужку" ("Буркнув сердито грім на траву").

Пейзажі Христини Керити художньо достовірні, психологічно насичені, їх авторка вміє висловити думку захоплено, як правило, неквапливо і без словесної зайвини. В образах природи постає людське життя. Кожен її пейзаж – варіант настрою. У весняних і літніх пейзажах домінує мажорний настрій, мотив сподівання, радість оновлення життя. Оживає земля після літнього дощу. Спека обвуглила день, запалила видноколи. Не стало у нагідок росиночки для сліз, і раптом з'явилася хмарка.

*Навшпиньки дощ підкравсь
до зв'ялених ожин
І тихо, крадькома, щоб не знайшлися свідки,
В цілункові припав
до теплих уст жоржин.
("Обвуглювався день. Горіли видноколи")*
[6, 64].

Весна проноситься в уяві поетки зеленим дощем. Навесні душа по вінця сповнюється "Передчуттям великого й святого" ("Я можу все – любити, берегти"). Весна – свято надій, вона "танцює з березнем заручини" ("Травневе повернення"). Про весну сповіщає підсніжник, проклонувши "льодів шкаралупу, весело видзвонює ("Підсніжник"), "галасливі дзвінки дощі", завзяте лопотіння струмків, дощинки, що стрибають з віт, "мов потерчата". Серце сповнюється радістю, коли чуєш,

"як у кригу б'ється Дзвінкий підсніжник серця" коханого ("На нашім полі ще цвіте зима"). Навесні "п'янка веселість заливає хату". Весна наворожила ліричній героїні Христини Керити кохання ("Любов"). У житті її траплялися весни болючі, коли душу ятрили хвилювання і сумніви, коли на шляху до сподіваного щастя вгрузала "в талу землю" ("Отак і живу").

Осінні пейзажі здебільшого сугерують мінорний настрій, асоціюються у ліриці Христини Керити з незбутними мріями ("Таке гаряче листя восени"), з сивим смутком ("А у вікні маленький кусень світу"). Вони сповнені тихою задумою ("Тиха осінь сльозиною впала до ніг"), пригріченим спокоєм, викликаним усвідомленням згасання, проминальності усього живого. Осінь відносить у поле пишні шати осіннього саду, і в розкішні узорі кольорів уплітається печальна барва.

Вік осені короткий. Холодні осінні дощі, простуджений стогін полів, відьомські каламбури у вузьких димарях нагадують, що невдовзі мороз приведе все в лад і "грудень ударить у вікна" ("Пов'язали хустини липам"). Лірична героїня Христини Керити не хотіла б, щоб холодна осінь прийшла в душу обранця її серця ("Біля тину жоржина боса"). Коли "осеніють верби на вітрах", "А у вікні маленький кусень світу Й дощем прибитий сірий небокрай", – "Здається, й щастя більшого не треба, Аби лиш це вікно було й твоє" ("А у вікні – маленький кусень світу") [3, 32].

Христині Кериті до вподоби рання осінь з прив'яленою красою жоржин, із соняхом, забризканим сонцем ("Знайома хата. Тин. Дерева"). Рання осінь для неї – красуня у весняному вінку ("Швидку, як полум'я, гінку"). Вона любить спостерігати, як відцвітає "барвистий ситчик літа", "Ряхтять калиноньки плоди", виблискує золотом жовте вбрання білокорої берези.

Кожен пейзаж Христини Керити має відповідний настрій і поетикальні барви. Вона прихильник предметно-зримого малюнка, місткого словесно-образного штриха. У світі природи поетка знаходить цікаві аналогії. Глибоко проймаючись настроєм втомленої спекою землі, що чекає дощу, бачить, як схиляє у зажурі свою голівку мак, в'януть жоржини, жовкнуть лозяні коси, гусне просинь, шукає порятунку розквітла гречка, як у молитовному чеканні грози "видибують на грунь старенькі сосни" ("Спекота").

Карпатський космос Христини Керити густо заселений деревами, квітами і травами. Поетична світобудова лірики поетки включає такі дерева Карпатського краю, як дуб, ясен, клен, сосна, смерека, явір, липа, береза, лози, верба, калина, горіх, вишня. Кожне з них – символ життя, уособлення краси, засіб вираження духовного світу ліричної героїні Усім їм властиві людські якості. Розгойдані старі дуби, які багато знають в знемозі змахують страх з чол ("Насупилась далеч, мовчить"). Мудрі скрипалі осики стиха дзвонять колискову ("Живу?

Існую? Думаю чи ні?”). Верби, нахилившись до води, ховають “в сутінках зелені лиця”, небо подає смерекам руки (Вернигора). (“Змерзло тупа ніжками // Хор струнних беріз” (Зимовий сон”). Росяний гердан у смерічки “Виблискує, як справжній діамант”. “Під смичком буйночубого вітру”, вигинаючись співає лоза (“Під небесами лісу”). “Сосни у білі світання // Зорі несуть на раменах” (“Сосни у білі світання”). Дзвінко ви-грають горіхи (“Ніч підперла нашу стріху”). Клені колишуть “визрілі світанки” (“Сосни у білі світання”).

Рослинний світ дає можливість Христині Кериті створити яскраві картини, він сповнений багатством асоціацій, спілкування з ним – завжди радість. Вишні нагадують поетці молодий у почервонених хустках” (“Зимова хата. Тин. Дерева”). Її лірична героїня відчуває себе золотим листком тополі, який тулиться до долоні коханого (“Забуто дике шаленство грози”).

У багатьох творах Христини Керити зустрічається образ калини – символ краси, вірності. Готить калинове весілля, калиново гудуть музики (“Як ружа, паленіла молода”). На весіллі лине калиновий сміх (“Стара весільна”).

Карпатський дивосвіт Христини Керити заквітчаний підсніжниками, барвінком, папороттю, ромашками, мальвами, дзвіночками, любистком, хризантемами, гортензіями, фіалками, братиками тюльпанами, ружами, калачиками, жоржинами, лілеями. Усе це квіткове розмаїття співає, цвіте, дзвенить, пахне. Цвітуть не лише квіти, але й долина після дощу (“Гримотіли громи”), і вишиванка (“Іду в легенду, що створили люди”). Запах мають не лише рослини. Пахне гроза, ранкові тумани (“Пропахли медами ранкові тумани”), вода (“Був день, як джбан з пахучою водою”). Пропахлі духом сонячної цедри” бедуїни в пустелі (“Тисяча друга ніч”).

Христину Кериту цікавлять постійні зміни і перетворення у природі, вона наче зростається з деревами, квітами, все, що оточує її, персоніфікується, олюднюється. Персоніфіковані образи природи поетка вміє наповнити суворою правдою життя. Черешня з однойменного вірша з роками втратила силу, “Висохла, зів’яла і, взявши за руку “стерплю свою душу”, важко подибуляла через зелений сад на кручу, щоб віддати себе на поталу самотності і безжальних вітрів. Закономірну драму, щем від дочасності життя поетка передає промовистою деталлю: “На верхку зелені дві черешні Хиталися, неначе дві сльози” “Черешня” [5, 19]. Не менш хвилююча доля дерев, що всихають.

Немічні, старі, у блаженській одежині дерева оплакує самотній вітер. Кожен рядок вірша змушує працювати нашу уяву, проїнятися трагедією вмираючих дерев. Метафоричні образи вмираючої черешні, вмираючого саду символізують людську драму.

Ще трагічніша доля зрубаного бука, який ще вчора тягнувся до неба, упивався вітром і “соняч-

ним вогнем”. Злочинці позбавили його життя, дужий бук – сьогодні “зболена культа”. Він не кричав, “стояв, тремтів і прислухався, Як пила витанцьовує канкан”, стікаючи зеленою кров’ю. Поетку обурює байдужість сусідів бука, які були мовчазними свідками трагедії і не робили найменшої спроби захистити його.

Драматизм вірша посилюють міркування Христини Керити про майбутнє зрубного бука.

А може, пустять десь його на дрова,

Тупі поліна скидають у кліть.

Тоді вогню кирея пурпура

Дозволить його болям перетліть.

А може, на базарах закордонних,

Де владарює многомовний гук,

Хтось біля меблів, витончених, модних

Почне із казки: – Був на світі бук...

(“Мабуть, коли зрубали того бука”) [6, 49].

Ця буденна, типова для світу природи драма виповнена хвилюючою добротою і щирим трепетним хвилюванням за долю всього живого, що оточує нас, приносить радість.

Трагедію у природі, що дуже нагадує житейську, Христина Керита не декларує, а творить невимушено, психологічно достовірно, без надокучливої, нав’язливої дидактики.

Через природу вона осмислює естетичні і духовні вартості людини. У світі природи поетка вміє знайти цікаві емоційні центри. Клен, втрачаючи восени останні листя, не засмучується, що не матиме чим прикрити душу. Афористично звучать його слова: “Що вартий одяг, як душа німа” (“Погладжу клену вижовклий рукав”).

Твори Христини Керити змушують проїнятися глибокою тривоگوю за долю того дивосвіту природи, який дарований Богом, замислитися над майбутнім планети Земля. Цей мотив на повну силу зазвучав у збірці “На руїнах храму”. Поетка відчуває біль маленької річки, у якої пересохло горло. Від неї тікає верба “До голубих заросених левад”, чорні береги шепочуть, що “Нічим ноги вкрити комишу” (“В моєї річки пересохло горло”). Екзистенційно-трагічним відчуттям екологічної катастрофи і ледь жевріючою надією виповнені рядки із запитальними конструкціями, які передають тривогу, розгубленість і ледь жевріючу надію.

А серце шепче: – Може, пронесе?

А може, ще врятуємо хоч грядку,

Хоч клаттик від отих страшених кіл,

Від чорних зон, від попелу, руїни

Для трав, дітей, для білих рушників,

Та й назовемо знову – Україна!

(“Уже ніхто не тішиться дощем”) [6, 16].

Христина Керита бачить планету у катастрофічній дисгармонії. Її вражають оті “пусті очища радіації, що сміються стронцієм в лице” (“Вози чумацькі ходять лиш по небу”). Земля “у вінку терновім” переживає сумні часи, вона безборонна, беззахисна перед нашою байдужістю і жорстокістю.

Природа прагне захистити себе самотужки, “вітер біжить до яблуні, Щоб стронцій пообтрушувати з віт” (“Не можемо вже обійтись без Цельсія”). Прозірливе, щемке і драматичне передчуття передають риторичні запитання, ампліфікація:

*У кого спитати – а як тоді буде,
Коли синій ранок нікого не збудить,
Коли веселкова зоря надвечірня
Важкою сльозою зірветься у прірву.*

.....
*Серце холоне – як тоді буде?
У кого спитати, люди?*

(“У кого спитати – а як тоді буде”) [6, 21].

Цей щемливий пейзаж відлунує в душі екзистенційним відчуттям беззахисності природи. На тлі такого переживання набуває особливі виразності відчуття самоцінності людського існування та необхідності гармонії людини і природи. Поетичний світ Христини Керити сповнений добром і високою духовністю.

Поетія Христини Керити відзначається яскраво вираженим тяжінням до казкового відображення життя. Їй властиве дитинне захоплення і подив перед таємничістю і красою світу. Казковість посилює емоційну тональність творів.

У ліриці живуть золотодзьобі жар-птиці, добрі гноми, старенькі домовики, стоїть на чумацьким роздоріжжі молодик, голосить і тужить “В тонкій вербиці Мавка лісова” (“Коли смереки струни вечорові”), котиться горами голос Марічки, що кличе на поміч Іванка. Поетці близький міфосвіт Лесі Українки і Михайла Коцюбинського. Вона легко поєднує реалію з міфами. Її міфотворчість природна й органічна. Казка і дійсність, поєднуючись, творять дивовижну поетичну реальність.

“Шукають казки диваки й поети”, – говорить вона у вірші “Щовечора просяться в хату казки”. Христина Керита хотіла б, щоб надія, “казка у кожному домі жила” (“Зимова казка”), бо без отих створених людською фантазією німф, амурів, кентаврів, гномів, жар-птиць холодно і Землі, і людям.

У ліриці Христини Керити важливе місце займає солярна символіка. У багатьох її віршах присутні образи сонця, місяця і зір, які виолнують важливу психологічну функцію, супроводжують щасливі миті життя і душевні драми. Образи небесних світил домінують у пейзажній та інтимній ліриці поетки. Сонце у неї здебільшого добре. Дзвін сонця розхитує “Старого неба золоту колибу” (“Цілують бджоли запахушу липу”). Воно, як пудель, біжить за вітром – пілігримом (“Шляхами бродить вітер-пілігрим”), б’є тугими крилами (“В голубу здивованість днини”), виглядає із-за віт струнких ялин, що сонячній іржі (“Стоять дуби такі сакраментальні”).

Сонце – символ життєвої енергії, його кров вливається у жили, від його тепла щедро розквітають вродливі крокуси (“Іванове диво”). Христина Керита порівнює його з верховним пра-

вителем, що ходить небом (“Розумна і освічена епоха”), коштовним каменем аметистом (“Ходім туди, де сонце аметистом”).

Сонце – символ радості, оптимізму і краси, воно супроводжує людину на всіх життєвих дорогах. Світанкове сонце “ясною хризантемою цвіте” (“Дорога”). Воно як художник малює кольорові тіні: (“У міжгір’ї”. Втолене сонце хоче спати, пливе “десь ліжечка шукати” (“Колообіг” Культ сонця включає глибокі інтимні переживання. У щасливого закоханого юнака, що привів у хату тонкостанну долю з глибокими криницями-очима” “стало сонце за плечима” (“Колообіг”). У щасливої від кохання ліричної героїні Христини Керити “Долоні сонцем білий день облік” (“Любов”).

Сонячною є творчість, “сонце, що втомилося від прози // Ласкавим словом проситься у вірш” (“Сивіють ген далеко оболоні”). Сонце має в ліриці поетки багато символічних значень. Воно не лише символ тепла, радості, духовності, милосердя. Його гарячі промені здатні спалити, обвуглити природу. Від сонця просить пощади верболіз (“Обвуглювався день. Горіли видноколи”).

Місяць – постійний атрибут вечірніх і нічних пейзажів, пройнятих радісним здивуванням світом. На світланку місяць глипає “крізь фіранку-хмарку // На вічне і святе як світ” (“Світання”). Місяць – свідок таємничого казкового дивосвіту. У будинку-музеї Лесі Українки в химерному місячному світлі плаче Мавка у вербовім тілі, сходяться потерчата (“В будинку-музеї Лесі Українки”). Місяць у легендах і ліриці Христини Керити – символ парубка. Він свідок зародження інтимних почуттів. Човник місяця воротить, як вертає додому наречений (“Наречений або сватання дядька Івана, який загинув минулої війни на Мораві”), місяць повертає у снах коханого, що відійшов за межу життя (“Як тільки небеса ясні запалать зорі”).

Атрибутом інтимної лірики Христини Керити є діти сонця і місяця – зорі. Зорі любові світять тихими ночами. Весняна ніч, мов зореня, “освічує стежку до віч коханого” (“Весняним біло”). Народження зірки – це поява нового життя. Сподівання на щасливу долю – це надія на зорю (“Шукаю, мов диво-квітку”). Коли помирає близька людина – у прірву падає зірка (“Дивлюсь на профіль гречний”).

Зорі входять в пластичні пейзажні малюнки. “Сосни у білі світання зорі несуть на раменах” (“Сосни у білі світання”). Ночами буйночубий перелесник зірку манить до води (“Тиша”). Ніч дзвенить зорями, мов “дрібним намистом” (“Наречений або сватання дядька Івана, що загинув минулої війни на Мораві”. Всміхаються вишукані зорі (“Травневе повернення”). Вони немов вишиті шовком (“Часи давно не гречні і не грецькі”).

Солярні образи творять у ліриці Христини Керити своєрідний поетичний космос.

У ліриці Христини Керити природа часто є свідком і співучасником народження інтимного

почуття й усіх пригод серця. Кохання приходить до ліричної героїні поетки в образі світлого дня (“Такий близький і водночас далекий”). Настрій природи і почуття героїні, зливаючись, творять довершений поетичний візерунок. Увесь образний лад вірша сповнений спрагою любові.

*Я поруч тебе в шепоті травинім.
Тремтить на віях синява ранкова.*

(“Я поруч тебе в шепоті травинім”) [3, 30].
Сила лірики Христини Керита – у прагненні бачити світ по-своєму, неповторно. А живить це прагнення щира і трепетна любов до життя і рідного краю – “зеленого царства сосен і ялин”. Про що б не писала Христина Керита, а серце її і думка звернені до Карпат.

Література

1. Балега Ю. Її пісню весна наворожила // Закарпатська правда. – 1981. – 7 червня.
2. Басараб В. Народжуватися для щастя // Березневі заручини: Поезії. – Ужгород, 1981. – С. 3 – 6.
3. Керита Х. Березневі заручини: Поезії. – Ужгород, 1981. – 46 с.
4. Керита Х. Чекання дива: Вірші та поеми. – К., 1983. – 79 с.
5. Керита Х. Одкровення: Вірші та поеми. – Ужгород, 1988. – 72 с.
6. Керита Х. У затінку літа. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2005. – 200 с.
7. Керита Х. На руїнах храму. – Ужгород, 2001. – 96 с.
8. Солов'єв В. Смысл любви // Философия искусства и литературная критика. – М., 1991.
9. Ференц Н. Серцем народжена // Радянський студент. – 1981. – 1 травня.
10. Ференц Н. Сягати ширших пластів // закарпатська правда. – 1989. – 23 грудня.
11. Ференц Н. Поетичний світ Христини Керита // У затінку літа. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2005. – С. 2001 – 218.

Стаття надійшла до редакції 3.04.2011